

Hermeneutics and Journalism

Journalism and History

Eugeniu Coșeriu¹

Abstract: In this translated article (which, initially, was a conference delivered in Barcelona in 1991), Eugenio Coseriu dealt with the relation between journalism and history, presenting, most of all, his conception about journalism and its mission in the modern world. Thus, the Romanian scholar added new ideas to his previous study regarding the relation between journalism and literature. During his stay in Barcelona, as an invited speaker, Coseriu had the chance to read the first doctoral thesis (in the world) devoted to journalism, a dissertation defended in 1690, at the University of Leipzig, by Tobias Peucer and published in the same year. Consequently, Coseriu also commented extensively on Peucer's text and made some very interesting remarks.

Keywords: journalism; history; Tobias Peucer; text linguistics; classification of sciences

¹ Eugeniu Coșeriu (1921-2002), savant de origine română (născut în Basarabia), este unul dintre cei mai importanți lingviști și filosofi ai limbajului din secolul al XX-lea. A activat ca profesor în Uruguay (la Montevideo) și, ulterior, în Germania (la Tübingen), locuri în care a pus bazele unor impresionante centre de cercetare vizând cele mai importante aspecte ale limbajului. Opera sa științifică copleșește prin vastitate, profunzime și diversitatea domeniilor abordate. În plan teoretic, este promotorul unei lingvistici integrale [nota trad.].

Jurnalism și istorie¹

0. Scopul meu este să mă ocup de jurnalism și istorie². Concret, intenționez să prezint câteva reflecții din punctul de vedere al relatării istorice în comparație cu relatarea jurnalistică, pornind de la o formulare pe care am oferit-o într-un alt context cu privire la relația dintre jurnalism și literatură³. Jurnalismul este istorie în sincronie, istorie sincronică, și, prin urmare, istorie în mod necesar parțială și provizorie. La Barcelona, grație profesorului Josep Maria Casasús, am avut ocazia – ba chiar norocul, ar trebui să zic – să fac cunoștință cu prima teză de doctorat din lume scrisă despre jurnalism⁴, pe care profesorul Casasús însuși a avut fericita idee de a o avea tradusă și publicată într-o versiune catalană⁵. În cele ce urmează, voi relaționa reflecțiile mele cu teza lui Tobias Peucer (sau Peucerus), care se referă în mare parte, explicit sau implicit, la aceeași temă: istoria jurnalismului și, totodată, istoria teoriei jurnalismului.

1. După Tobias Peucerus, există trei tipuri de istorie (*op. cit.*, § III). În primul rând, istoria în sensul cel mai strict: istoria ca *istorie a evenimentelor interrelaționate*, anume ca istorie a unui proces cu cauzele sale și interpretarea sa. În al doilea rând, o istorie pe care el o numește *istorie sporadică* (în original: lat. *senjuncta*): o istorie care separă (= distinge, împarte) evenimentele importante din cadrul procesului istoric și le studiază în sine, de data aceasta fără ordinea cronologică a primei istorii, care ar trebui ordonată tocmai în funcție de succesiunea evenimentelor. Această istorie sporadică nu urmează o ordine cronologică, dar prezintă fie ordinea faptelor așa cum se succedă, fie prezintă ordinea cronologică doar în cadrul fiecăruia dintre faptele studiate separat. Iar în al treilea rând, el distinge o *istorie*

¹ Traducerea românească a textului coșerian *Periodismo e historia* a fost realizată de Cristina Bleorțu și Cristinel Munteanu. Ca bază pentru traducere, a fost utilizată versiunea spaniolă publicată în antologia Eugenio Coseriu, Óscar Loureda Lamas, *Lenguaje y discurso*, EUNSA, Pamplona, 2006, pp. 102-111. Traducătorii țin să-i mulțumească, și pe această cale, profesorului Óscar Loureda Lamas pentru deschiderea și amabilitatea cu care le-a pus la dispoziție (inclusiv cu permisiunea editurii spaniole) acest text pentru a-l publica și într-o versiune românească [nota trad.].

² Aș dori să mulțumesc Societății Catalane de Comunicare și, în special, profesorului Josep Maria Casasús, *benvolgut amic*, pentru invitația de a prezenta câteva reflecții despre jurnalism și misiunea jurnalismului în lumea modernă în cadrul celei de-a IV-a ediții a *Jornades de Periodística „Noves recerques sobre Periodisme Antic”*.

³ Este vorba de textul coșerian *Información y literatura* (vezi Coseriu, 2006, pp. 85-99) [nota trad.].

⁴ Tobias Peucerus, *De relationibus novellis*, Tipografia Wittigau, Leipzig, 1690. [Pentru ediția critică bilingvă, în latină și română, vezi Peucer, 2008 (inserția trad.).]

⁵ „La primera tesi doctoral sobre periodisme (Leipzig, 1690). Número especial commemoratiu del III Centenari de l’obra de Tobias Peucer: text complet i estudi introductorii”, *Periodística*, 3, 1990: studiu preliminar al profesorului Josep Maria Casasús, pp. 9-29; text complet tradus în catalană, pp. 31-50.

miscelanee sau *istorie variată și multiformă*: este vorba de o istorie dezordonată din punctul de vedere al faptelor, adică una care ia în considerare diferite fapte stabilite ca atare și studiate într-o ordine arbitrară. Și cum subiectul tezei sale de doctorat este jurnalismul (acele *novellae* care, începând cu 1609, se publică în Germania¹ și care, evident, constituie în sine un fapt „istoric”, adică de istorie culturală), el pune în legătură acest ultim tip de istorie cu acele *relationes novellae* și cu ziarele sau, ca să fim mai exacti, știrile din ziare și relatările de fapte pe care le cuprind ziarele (§ IV), întrucât în această perioadă nu se făcea încă nicio deosebire între ziare, ca vehicule de știri și relatări faptice, și relatările faptice propriu-zise, astfel încât ziarele se intitulau *novellae*, *relationes* sau *Zeitungen*, adică „știri ca atare”. Peucerus stabilește o legătură între aceste știri și *istoria variată sau multiformă*, deoarece relatările faptice din ziare, explică el (§ IV), „conțin informarea despre diversele lucruri care s-au întâmplat recent în diferite locuri”. Este important de semnalat că el nu identifică, la rigoare, relatarea jurnalistică cu niciun tip de istorie: el susține că se *relaționează cu* aceasta din urmă, dar nu afirmă o *identitate*, astfel încât doar în măsura în care aici „este vorba despre lucruri diverse care se întâmplă în locuri diferite” avem de-a face cu o istorie multiplă, *miscelanee* și *variata*.

2. Cu toate acestea, deși se limitează la raportarea acestui tip de relatare jurnalistică la istorie (și chiar numai la *un* singur tip de istorie), Peucerus consideră în permanență relatarea jurnalistică din punctul de vedere al istoriei (și în comparație cu istoria), pe care continuă să o numească *istorie propriu-zisă*, *istorie în sens strict*, *istorie în sens propriu* (de exemplu, § XV sau § XXVI). Apoi, el consideră analogiile sau identitățile dintre relatarea jurnalistică și relatarea istorică din punctul de vedere al acelorași reguli pe care le cere pentru istorie, adică în ceea ce privește știrea despre faptele istorice și în ceea ce privește structura relatării istorice (adică structura acelei *dispositio*). Iar întreaga disertație transmite efortul de a justifica jurnalismul ca atare: ea arată, așadar, o voință de a găsi o justificare proprie jurnalismului din punctul de vedere al istoriei, în ciuda faptului că pentru a-l judeca i se aplică regulile retorice elaborate pentru istorie.

3.1. Într-adevăr, el are dreptate în ceea ce privește structura textelor, adică în privința structurilor interne sau externe ale știrilor și ale elementelor de știri, precum și în privința structurii relatării. Putem fi siguri, din acest punct de vedere, că există o serie de identități între jurnalismul știrilor și al relatării faptelor, pe de o parte, și istorie, pe de altă parte: știrile sunt, evident, de același tip pentru jurnalism

¹ În 1609, tipograful Julius Adolph von Söhne a publicat săptămânalul *Aviso, Relation oder Zeitung*.

și pentru istorie, și doar relevanța lor poate fi diferită. Peucerus citează o serie întreagă de evenimente care reprezintă știri și care constituie, în acest sens, evenimente demne de a fi reținute sau *memorabilia* (în opinia sa, temeiul istoriei): „miracolele, monstruozițiile, lucrările și efectele minunate și neobișnuite ale naturii sau ale artei, inundațiile sau furtunile cumplite, cutremurele, fenomenele descoperite sau detectate recent. Apoi, diferitele forme de imperii, schimbările, mișcările, afacerile de război și de pace, cauzele războaielor, planurile, bătăliile, înfrângerile, stratagemele, noile legi etc.” (§ XV). Găsim, așadar, un vast catalog de evenimente susceptibile de a fi convertite în știri și care apar în același mod și în istorie: s-a dat cutare bătălie, s-a făcut cutare lege, s-a produs cutare fenomen natural, s-a întâmplat cutare catastrofă sau cataclism etc.; sunt incluse și cele mai notabile scrieri ale medicilor, disputele literare, lucrările noi ale savanților sau instituțiile, adică se cer din ziar (sau se dovedește că se găsesc în ziar) toate aceste știri pe care le găsim în diversele istorii specifice din diferitele sectoare ale realității umane. Singura cerință pe care o indică pentru a fi de folos istoriei stricte sau propriu-zise nu privește – și acest lucru este remarcabil – nici *tipul* de știre, nici *relevanța* ei (pentru că relevanța este necesară și știrilor din ziare, § XVI), ci privește exclusiv *veridicitatea* ei: știrile sau faptele trebuie să fie stabilite cu atenție și cu certitudine, ceea ce se așteaptă – desigur – și de la știrile „istorice” (§ XIV). Eventuala superficialitate sau eventualele neajunsuri ale ziarului în raport cu această linie directoare sunt justificate de faptul că, pe de o parte, jurnalistul trebuie să lucreze foarte repede și nu are timp să cântărească lucrurile, iar, pe de altă parte, pentru că trebuie să corespundă gustului unui public dornic de noutăți care nu ar putea fi incluse în istoria strictă (§ XIX).

3.2. Elementele știrilor, celebrele șase¹ *Wh* ale anglo-saxonilor (persoana, obiectul, cauza, locul, timpul, modul) sau factorii care trebuie luați în considerare într-o știre completă (care corespund, pe de altă parte, unei analize a faptelor atunci când faptele sunt și acțiuni, adică acțiuni cu agentul lor), sunt exact aceleași cu cele cerute astăzi pentru ziar; și, de fapt, este vorba – așa cum Peucerus nu omite să sublinieze, fără a-l critica pe Harold Lasswell, pe care nu avea cum să-l cunoască încă – de circumstanțele binecunoscute și deja stabilite de retorica antică: *ce-ul*, *cum-ul*, *când-ul*, *unde-ul* și *de ce-ul*. Din acest punct de vedere, Peucerus semnaleză, așadar, și o identitate între relatarea istorică și relatarea jurnalistică. Diferența care ar putea apărea s-ar datora doar caracterului neconcludent sau eventual al știrii, calitate pe care Peucerus o recunoaște și el atunci când spune că

¹ În realitate, sunt cinci *Wh* (*who?*, *what?*, *why?*, *where?*, *when?*), adică așa-numitul „pentagon interogativ”, și un *H* (*how?*) [nota trad.].

nu este întotdeauna posibil să avem toate elementele ei și că, în ciuda acestui fapt, știrea poate constitui o știre, chiar și atunci când, de exemplu, nu se pot stabili locul sau timpul oricăruia dintre aceste *Wh*, pe care el le numește „circumstanțe deja cunoscute” (§ XXI).

3.3. În sfârșit, există și o identitate formală a relatărilor jurnalistice și a celor istorice în modul în care sunt narate procesele: normele care au fost date pentru relatările jurnalistice sunt norme care au fost date în aceeași formă, sau doar puțin diferite, pentru relatările istorice (§§ XX-XXII). Se poate spune că texte, precum cele ale lui Herodot, sunt, în realitate – după cum el însuși spune –, „investigații jurnalistice”, adică relatări sau anchete făcute efectiv de Herodot (punând întrebări și călătorind, văzând el însuși locuri și lucruri), după o procedură care astăzi ar fi comparabilă cu cea a unui corespondent sau a unui realizator de sondaje¹: este vorba, într-adevăr, de serviciile unui corespondent care sunt însă mult mai complexe decât cele întâlnite într-un ziar și, în plus, corespondentul nici nu este corespondent al vreunei agenții sau al vreunui ziar, ci corespondent pe cont propriu. La fel am putea spune, pentru a continua să luăm în considerare fapte din antichitate, că fiecare dintre istoriile cezarilor [scrise] de Suetoniu sunt, de fapt, portrete biografice, analoge celor pe care le-am putea citi astăzi, de exemplu, în *Der Spiegel*, doar că mult mai complexe și cu mai multe detalii (dar cu detalii și criterii de asemenea echivalente). Iar un text, mai recent, precum jurnalul de călătorie al lui Antonio Pigafetta² este prezentat exact ca un reportaj jurnalist actual: faptele sunt înfățișate așa cum sunt descoperite și apoi sunt făcute observații etnografice, sociologice, botanice și chiar lingvistice despre comunitățile și teritoriile pe care le descoperă. Acest lucru înseamnă că am avea mari dificultăți în a atribui astfel de texte istoriei stricte sau jurnalismului, dacă ar fi să proiectăm ceea ce corespunde jurnalismului în momentul actual doar din punctul de vedere al tipului și structurii textului (fiind vorba întotdeauna de relatările unor fapte).

4. Acestea sunt, în mod evident, identitățile la care Peucerus se gândea – deși nu o spune în mod explicit – atunci când tratează jurnalismul ca pe o formă ciudată sau aberantă de istorie: ca pe un fel de *paraistorie*. Adăugăm chiar că relatarea jurnalistică – contrar a ceea ce se susține uneori – nu este propriu-zis o *sursă* a istoriei, adică ceva „în afara” istoriei și „nimic mai mult decât sursă” cum pot fi

¹ Când se pune problema de a vorbi despre fapte, se indică astfel: „Cărțile spun”, „Perșii spun” etc., adică se face referire la informatori.

² *Relazione del primo viaggio intorno al mondo*, publicat la Veneția în anul 1536. Este vorba de jurnalul primei călătorii în jurul lumii cu Fernando Magellan.

tradiția sau documentele nescrise interpretate de filologie și arheologie. Într-adevăr, este bine cunoscut faptul că există două discipline majore care deduc faptele istorice sau știrile din texte: filologia și arheologia. Filologia face acest lucru prin diversele sale forme, cum ar fi epigrafia, paleografia și chiar studiul textelor de pe sigilii și monede; arheologia, pe de altă parte, deduce informații sau știri din „texte tăcute”, adică din construcțiile sau uneltele descoperite în urma săpăturilor. În mod evident, filologia ca atare are o relație cu jurnalismul și, într-un fel, se poate spune că acesta este o formă „complexă” a filologiei. Dar trebuie remarcat că tocmai sursele filologiei nu sunt analoge celor ale relatărilor jurnalistice; sau, dacă sunt, ele nu sunt analoge faptelor despre care e vorba în relatări: de exemplu, dacă se vorbește despre un mare matematician, nu este vorba despre acest fapt sau despre ceea ce a făcut această persoană în relatări, ci, prin intermediul arheologiei, se încearcă să se deducă, dincolo de acest fapt concret, că au existat mari matematicieni într-o comunitate sau alta. Pe scurt, alte fapte sunt deduse din faptele raportate ca atare. Sigur că filologia poate reconstitui viața și, astfel, să prezinte mărturii ale istoriei: avem o reconstituire extraordinară în opera lui John Chadwick, colaboratorul lui Michael Ventris la descifrarea scrierii lineare B din Creta, pe baza unor tăblițe care nu constituie știri și nici nu transmit informații, ci doar reconstituie viața din Creta, dimensiunile ei și chiar preocupările acestei comunități dispărute. Însă relatarea jurnalistică este mult mai mult decât atât, pentru că nu este ceva ce *este dedus din* mărturii, ci *este* o mărturie. Dacă luăm în considerare vechea idee că istoria se bazează pe mărturii și că se referă la cel ce a fost verificat ca martor și spectator, atunci putem spune că în relatarea jurnalistică avem tocmai o mărturie (inclusiv secundară sau terțiară, dar în ultimă instanță certă ca mărturie imediată). Această regulă nu trebuie înțeleasă într-un sens restrictiv – aceea ca spectatorul evenimentului să fi fost el însuși acolo – ci, în definitiv, ca povestea să-i fie prezentată spectatorului ca fiind verificată de un martor: adică, dacă vrem să narăm istoria [bătăliei de la] Salamina, trebuie să ne referim la martorii care au luat parte la ea și care ne-au informat printr-o foarte amplă transmitere de documente și tradiții. În acest sens, relatarea jurnalistică este mult mai mult decât o sursă: ea este *baza* istoriei și este mărturia sau relatarea care, în ultimă instanță, ne trimite la martor sau la spectator (cel puțin, în măsura în care nu este vorba de interpretare sau de cauze sau scopuri nevăzute, ci de faptul verificabil ca atare) (*cf.* Coseriu, 2006, pp. 93-94).

5. Cam atât despre analogii și, într-un fel, despre identități. Dar de ce spune Peucerus că doar relatarea jurnalistică se raportează la istorie, și nimic altceva la un

tip de istorie, care, de altminteri, nu este istoria „strictă”? Vom încerca să o reducem la trei fapte esențiale dimpreună cu corolarele lor.

5.1. În primul rând, istoria este știință și, prin urmare, punctul său de vedere este în mod necesar punctul de vedere al obiectului însuși. Ceea ce caracterizează știința ca atare este *obiectivitatea*, în sensul că ea prezintă obiectul ca atare în propria sa ființă. Jurnalismul, pe de altă parte, este informare sau comunicare către alții; și, ca orice tip de informație, este doar un început de știință: este *știință incipientă*. Toate informațiile despre un lucru, fapte, acțiuni sau procese istorice sunt, de asemenea, știință incipientă (= știință care începe). Iar ceea ce este propriu științei nu este să vorbească despre alte lucruri, ci să răspundă la întrebări, pe cât posibil, până la ultimele lor fundamente, fără să se mulțumească cu un răspuns imediat: dacă cineva întreabă, de exemplu: „Ce este Barcelona?”, se răspunde: „Este un oraș din Catalonia”, și cu aceasta se dă o informație cu care în viața practică suntem mulțumiți, însă pentru a satisface întrebarea în mod științific, pentru a face „o știință a Barcelonei”, este necesar să-i urmărim *istoria*. Această întrebare despre un fapt istoric individual este o întrebare deja istorică, dar numai de *istorie incipientă*: informația oferită de relatarea jurnalistică care răspunde la o întrebare se limitează la a fi un proiect de istorie.

Acum, ce fel de știință este istoria? Este o știință individuală, o știință a individualului (= a ființei, a individului)? Nu este o știință a *ființei unei clase*, care este comună indivizilor, nici a *sensului ființei*, ca în filosofie, ci a *ființei individului* (cf. și Coșeriu, 1994, pp. 7-9 [nota trad.]). Trebuie să se înțeleagă aici că individul nu este un individ empiric ca atare, ci este „individualizat” prin abordarea istorică a problemei: poate fi o persoană tratată ca individ (= ca o entitate), poate fi o familie, o clasă socială, un oraș, o regiune sau un sat, sau poate fi chiar întreaga umanitate, dar în toate cazurile este vorba de o „considerare individuală”, iar ființa individului nu poate fi clarificată decât prin *dezvoltarea* sau modificările sale în timp. Astfel, atunci când spunem: „Barcelona este un oraș din Catalonia”, am început să spunem unde trebuie să ajungem prin această dezvoltare și ar trebui să continuăm: „Un oraș care a apărut în secolul al III-lea î.Hr. și care a fost fondat probabil de Amilcar Barca, pentru că acolo se aflau cartaginezii” și să continuăm să explicăm ce s-a întâmplat cu Barcelona pentru a justifica răspunsul pe care îl dăm ca fiind imediat. La rândul său, individul ca atare, deși l-am separat pentru a-l studia și l-am delimitat, se găsește în infinite *contexte* care îl determină și pe care și individul le determină, astfel încât individul și dezvoltarea sa nu pot fi înțelese în afara acestor

contexte (cel puțin contextele cele mai largi posibile, în afara lumii din care face parte, deși atenția noastră este concentrată asupra individului în sine).

Totuși, Istoria, ca știință a individualului, adoptă în fiecare caz un punct de vedere unic: punctul de vedere al obiectului său. Vreau să spun că, odată ce s-a decis să se studieze istoria Romei, punctul de vedere adoptat este „cel al Romei”: Roma este centrul atenției, iar contextele (= tot ceea ce se întâmplă în jurul Romei și are legătură cu Roma) sunt studiate din punctul său de vedere. Jurnalismul, în schimb, nu poate face acest lucru, sau poate face acest lucru doar relatare cu relatare. Prin urmare, jurnalismul de știri (și, de pildă, un cotidian dintr-o zi oarecare), din momentul în care colectează o serie de relatări, este o *poliistorie*: prezintă – și în ce fel! – „începuturi”, aspecte ale unor posibile istorii ale unei întregi serii de indivizi.

5.2. Punctul de vedere al jurnalismului este în mod necesar un punct de vedere *pragmatic*, deoarece este vorba despre o informație care se transmite cuiva. În consecință, punctul de vedere al ziarului este punctul de vedere ancorat în centrul în care este publicat ziarul: de exemplu, un oraș, o regiune sau un stat. Din această perspectivă, o poliistorie incipientă este alcătuită și din evenimente sau procese care se petrec la mare distanță și a căror relevanță istorică se diminuează în funcție de această distanță. Se povestește o anecdotă, aplicată întotdeauna la mulți dictatori – inclusiv la un dictator din Spania –, despre o persoană care mergea zilnic la chioșcurile de ziare și cerea un ziar. Îl plătea, se uita pe prima pagină și îl returna. La un moment dat, vânzătorul de ziare l-a întrebat de ce face acest lucru, iar el i-a răspuns că se uită doar la necrologuri și că nu îl interesează nimic altceva. Vânzătorul i-a replicat: „Dar nu sunt pe prima pagină, iar tu te uiți doar pe prima pagină”, la care el a răspuns: „Nu. Cel pe care îl caut va fi pe prima pagină”. Evident, este vorba despre ceva care se referă la o anumită țară, pentru că în această țară va fi pe prima pagină, în centrul atenției ziarului. Acesta este sensul jurnalistic al anecdotei. Dacă ar fi vorba despre cineva din Polinezia, de exemplu, probabil că nu ar fi pe prima pagină și nu ar avea niciun fel de relevanță. Asta înseamnă că această istorie sau poliistorie incipientă care se face aici din punct de vedere pragmatic (din punctul de vedere al destinatarilor și al cercului de destinatari) este o istorie care are un *centru de focalizare* și care devine o istorie din ce în ce mai *estompată*, spre deosebire de acea istorie care, pe cât posibil, pretinde să fie o istorie *universală*: încearcă să treacă de la un punct de vedere la altul, iar când vorbește despre perși, de exemplu, trece și ea la abordarea persană și face istorisirea din acest punct de vedere.

5.3. Pe scurt, jurnalismul de știri este o poliistorie incipientă și, în același timp, pragmatică. În plus, contextele de care dispune știrea sau relatarea jurnalistică pentru interpretarea individului nu sunt suficiente. Nimeni nu cunoaște, în realitate, toate contextele. Redactorul-șef, care trebuie să selecteze știrile, cunoaște unele dintre ele și știe, de asemenea, să stabilească, în ceea ce privește acest punct de vedere central și ramificat la nivel mondial, importanța anumitor fapte; dar nu în fiecare caz în parte, dacă – așa cum dorea Peucerus (*op. cit.*, § XXIX) – se are în vedere un jurnalism de știri prezentând informații istorice fundamentale din medicină, din matematică, din artă sau din literatură. Prin aceasta înțeleg posibilitatea de a forma jurnaliști specializați în anumite materii, capabili să caute relevanța știrilor provenind din aceste domenii și să le relateze, și nu doar capabili să ofere informații despre aceste alte evenimente care corespund curiozității publicului și despre care poate aduce informații până și un profan în istorie (dar nu și în jurnalism).

5.4. Cel mai important lucru este însă ceea ce Peucerus a semnalat, mai mult sau mai puțin, în vecinătatea multiplului (pe care noi l-am numit aici *poliistorie*): *actualitatea* evenimentelor recente. Aceasta, în realitate, exclude dezvoltarea, deoarece se stabilesc faptele, și nu o dezvoltare; și chiar dacă faptele ar fi considerate în ordinea lor (știrile despre același proces), nu am avea decât o serie de fapte sau știri interrelaționate, dar fără dezvoltarea efectivă, astfel încât, printre altele, nu știm, în calitate de jurnaliști, dacă acest proces sau episod este încheiat. Este interesant de remarcat aici că, pentru relatare și, eventual, și pentru gazetă, Peucerus folosește exemplul istorisirii asediului orașului Mainz (*op. cit.*, § XXI). Această istorie poate fi făcută *mai târziu*, dar nu *în prezent*, pentru că nu avem încă închis acest proces și nu putem aprecia începutul ca atare, nici faptele concrete care îl constituie. Numai după ce a fost închis putem, de fapt, să ne întoarcem și să-i facem istoria. Faptele jurnalistice care au fost semnalate în acest sens ca fiind descrieri suficiente ale unor procese – uneori ale unor procese politice foarte complexe¹ – sunt deja cărți de istorie, deja nu numai ale unei istorii incipiente: o istorie făcută pe baza unui jurnalism de știri care, ca relatare actuală, nu se poate referi decât la ceea ce tocmai s-a întâmplat.

¹ La fel ca în celebra carte a lui John Reed, *Ten Days that Shook the World* (International Publishers, New York, 1934); sau în cartea mai recentă a lui Gerd Ruge, *Der Putsch: vier Tage, die die Welt veränderten* (Fischer Taschenbuch, Frankfurt, 1991), care nu se referă la cele cincisprezece zile ale Revoluției din Octombrie, ci la cele patru zile ale *putsch*-ului (loviturii de stat) anti-Gorbaciov.

6. Deși poate părea paradoxal, istoria – contrar a ceea ce se crede și contrar a ceea ce spune și Peucerus – nu are ca obiect trecutul, ci prezentul sau viitorul în raport cu un moment anterior. Istoria nu explică modul în care prezentul gândește trecutul, ci explică și evaluează trecutul pentru viitor sau prezent, adică pentru acel moment la care s-a ajuns [grație lui]. Aceasta este *perspectiva istorică efectivă*. Un important teoretician al istoriei, Johann Gustav Droysen, susține că istoria nu este o imagine a ceea ce a trecut, ci a acelui ceva din trecut care încă nu a trecut, adică acel ceva care continuă să acționeze în momentul prezent: aceasta constituie, în procesul de înțelegere, obiectul pe care trebuie să-l atingem, obiectul pe care trebuie să-l cucerim prin investigație¹.

Însă nu există decât știința trecutului, după celebra formulă a lui Aristotel: în prezent nu există știință, ci *simțire* (= ceea ce poate fi constatat); și nu există știință a viitorului, deoarece viitorul este materie de așteptare și de speranță. Cum putem, așadar, împăca ideea că istoria este, în realitate, o știință a prezentului sau a viitorului în raport cu un trecut? Căci se înțelege că istoria studiază viitorul în trecut, adică ia în considerare o fază exterioară (= o fază ulterioară) care constituie viitorul în raport cu faza anterioară. Să examinăm Războiul de 100 de Ani: în timpul cronologic, el s-a încheiat, aparține trecutului, dar acest război, pe care îl studiază istoria, este în fiecare dintre momentele sale un pic de viitor în relație cu începuturile și cauzele sale, iar acestea nu se pot recunoaște decât din punctul de vedere a ceea ce se întâmplă după aceea. Se spune adesea așa: „Ziarele dau mereu știri despre moartea oamenilor importanți, dar nu zic niciodată când se naște unul”. Este adevărat, nu o fac niciodată și nici nu ar putea să o facă, în timp ce istoria ar putea să o facă, pentru că mai târziu a examinat deja viitorul și poate semnala că acest eveniment este important. Atunci de ce, atunci când se vorbește despre nașteri, se vorbește doar despre nașterile prinților? Pentru că se crede că prinții (în special moștenitorii) vor avea probabil, datorită destinului lor, și o funcție importantă în stat. Dar nu vom afla niciodată în ziar ceva despre nașterea unui mare matematician, pentru că, empiric vorbind, nu o cunoaștem. Este ceea ce vrea să spună, indirect, un umorist rus atunci când povestește că, din cauza zgomotului enorm care vine de pe stradă, iese din casă și întreabă: „Dar ce este? Ce-i cu zgomotul acesta?”, iar cineva îi răspunde: „Nu știi? Este Revoluția din Octombrie”. Nu se putea recunoaște Revoluția din Octombrie în acel moment: este Revoluția din Octombrie *după* aceea, odată terminată”. Sau tot acesta este și sensul care reiese dintr-o caricatură care prezintă discuția dintre un cavaler și soția lui; ea îl

¹ În Rudolf Hübner (ed.), *Historik. Vorlesungen über Enzyklopädie und Methodologie der Geschichte*, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt, 1960.

întreabă: „Unde te duci?”, iar el răspunde: „Mă duc la Războiul de 100 de ani”. Este clar că el nu ar fi putut spune acest lucru când încă nu apucase să plece.

Or, jurnalistul se află în situația în care îi lipsește perspectiva istorică (când o are, atunci se poate face istoric și poate istorisi despre orice fapt individual), ceea ce presupune o dificultate empirică enormă, care nu se prezintă în istorie. Iar odată cu aceasta, jurnalismul, pe lângă faptul că este poliistorie și trebuie să adopte un punct de vedere pragmatic, devine și mai dificil din punct de vedere empiric, chiar și în selecția știrilor, pentru că poate alege ca relevant ceea ce ar putea fi relevant din punct de vedere istoric, dar se poate întâmpla și ca acest fapt, considerat relevant, să nu constituie apoi efectiv un moment esențial în desfășurarea ulterioară a procesului. Istoricul, în schimb, poate evalua trecutul din punctul de vedere a ceea ce a fost realizat și atunci poate arăta că acesta a avut efecte sau consecințe importante. Este prețul pe care jurnalistul îl plătește pentru a se menține în actualitate și pentru a răspunde nevoii de informare.

7. În cele din urmă, istoria, ca orice știință, nu prevede pentru că nu are *necesitate*¹, deși poate prevedea pe baza cunoașterii generale a normelor comportamentului uman, adică istoricul poate prevedea și pe baza a ceea ce s-a întâmplat în istorie: el poate prevedea *posibilități*. Dar Istoria ca atare nu este o știință a viitorului, deoarece viitorul pe care îl studiază aparține deja trecutului: este deja viitor în raport cu un trecut anterior sau este, eventual, concluzia (cel puțin, concluzia provizorie) a unui proces istoric. În schimb, jurnalistul – și acest lucru îngreunează activitatea sa în această istorie incipientă – fie că selectează știrile, fie că le evaluează ca fiind relevante sau irelevante, trebuie să prevadă cumva – și trebuie să își asume riscul de a prevedea – posibilități care s-ar putea să nu se realizeze niciodată. Li se reproșat jurnaliștilor și altor experți că nu au reușit să prevadă perestroika și căderea regimului stalinist din Uniunea Sovietică. Dar ar fi putut să o facă? Într-un anumit sens, da. Înțelepciunea populară ne spune că niciun rău nu durează mai mult de o sută de ani și, prin urmare, ar fi putut fi prevăzut că la un moment dat trebuia să se termine. Și nu mă refer la vreo ideologie sau la vreo doctrină, ci la regimul sau la tipul de guvernare ca atare. Însă era chiar necesar să se știe că reprezenta un rău și era necesar să-l cunoști (= să-l trăiești) efectiv. Tatăl meu, care a trăit sub acel regim, firește că îl prevăzuse și îmi scrisese despre el în

¹ E. Coșeriu face aici, probabil, aluzie la o distincție pe care o amintește adesea, aceea dintre «natură» și «cultură» (dimpreună cu științele corespondente) în termenii lui I. Kant. Prima reprezintă „lumea cauzalității și a necesității”; a doua este „lumea libertății și a finalității” (vezi Coșeriu, 1981, p. 69) [nota trad.].

mai multe scrisori, bazându-se pe un raționament foarte simplu. El spunea așa: „Acest regim nu poate dura pentru că este un regim în care lucrează doar cincisprezece la sută din populație. Nu este posibil ca cincisprezece la sută din populație să muncească, iar ceilalți să fie membri de partid care nu muncesc, ofițeri de poliție sau soldați. La un moment dat, acest regim va trebui să ia sfârșit din aceste rațiuni de economie și de distribuire a forței de muncă”. Dar este clar că tatăl meu – și era tatăl meu! – nu putea prevedea când se va întâmpla acest lucru. Vorbea despre zece ani... și au trecut patruzeci și cinci de ani. El nu putea calcula exact rezistența umană, și această trăire cu speranță și cu răbdare infinită care uneori nu se frânge nici după o sută de ani. Prin urmare, până și un ziarist care a verificat în amănunt toate modurile de viață din Uniunea Sovietică din acele vremuri nu ar fi putut să prevadă decât că trebuia să se întâmple ceva, fiindcă nu putea să dureze ca posibilitate (și nu ca lucru sigur), însă fără a putea prezice un moment anume.

Există un fapt încă și mai grav. Dacă există rele – nu [dintre cele care] durează o sută de ani, ci relele care există mereu, în fiecare an și în orice loc –, de ce durează ele? De ce durează răul ca atare? Aceasta este deja o altă chestiune. O chestiune care nu ține nici de teoria istoriei, nici de teoria jurnalismului, ci de antropologie sau, poate, de teologie.

(traducere de Cristina Bleorțu și Cristinel Munteanu)

Referințe¹

Coseriu, E. (1981). *Lecciones de lingüística general*. Madrid: Editorial Gredos.

Coseriu, E. (2006). *Información y literatura*, in Coseriu & Loureda Lamas, pp. 85-99.

Coseriu, E.; Loureda Lamas, Ó. (2006). *Lenguaje y discurso*. Prólogo de Johannes Kabatek. Pamplona: EUNSA.

Coșeriu, E. (1994). *Prelegeri și conferințe (1992-1993)*, ca supliment al publicației ALIL, t. XXXIII, 1992-1993, Seria A, Lingvistică. Iasi: Casa Dosoftei.

Peucer, T. (2008). *De relationibus novellis. Despre relatările jurnalistice*. Ediție bilingvă, Prologul editorului, studiu introductiv și postfață de Cristinel Munteanu, Text latin stabilit, versiune românească și note de Cristian Bejan. Pitești: Editura „Independența Economică”.

¹ Spre a le fi de folos cititorilor interesați, adică pentru completarea unor informații legate de acest text și de concepția lui Eugeniu Coșeriu, am adăugat aici câteva referințe bibliografice [nota trad.].